Visitatio Ad Limina Apostolorum

2022

Algemeen Rapport
Nederlandse Bisschoppenconferentie

Inhoudsopgave

De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland

1 Ontwikkelingen

2 Beleidssectoren

3 De Nederlandse samenleving

4 Aanknopingspunten en aandachtsvelden

Besluit

Bijlage 1 *Samenstelling Bisschoppenconferentie*

Bijlage 2 *De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland in cijfers*

Bijlage 3 *Aantallen priesters, (on)bezoldigde diakens, pastorale werkers en vrijwilligers*

Bijlage 4 *Godsdiensten in Nederland*

DE ROOMS-KATHOLIEKE KERK IN NEDERLAND

Eind 2021 is 20,8 % van de Nederlandse bevolking rooms-katholiek. Daarmee vormen katholieken de grootste groep christengelovigen in Nederland. De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland is echter al lang geen grote volkskerk meer. In veertig jaar tijd nam het aantal katholieken af van 5.620.000 tot 3.667.000. Het is een tendens die veel Europese landen met elkaar delen.

Hoewel de katholieke gemeenschap kleiner wordt vormen katholieken een omvangrijke minderheid *(zie tabel 2.1)* binnen een totale bevolking van 17.590.672.

De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland vervult haar zending in een sterk gesecularisseerde samenleving. Hierin wil ze zich niet als op een eiland terugtrekken, maar in gesprek zijn met de overheid, de samenleving, andere christenen en aanhangers van andere godsdiensten en levensbeschouwingen.

We zetten in op de nieuwe evangelisatie, de verdieping van het geloof en van de persoonlijke relatie met Christus.

We verankeren ons duidelijk in onze katholieke identiteit. De rijkdom van de Rooms-Katholieke Kerk met haar sacramenten, bediening van het Woord van God, liturgie, catechese, moraal, sociale leer, bedevaarten en devoties, documenten en de diversiteit van de ambten en bedieningen trachten we helder te benadrukken en uit te dragen.

Het samenvoegen van parochies en het stimuleren van samenwerking tussen parochies in parochieverbanden is financieel en qua personeel onontkoombaar. Het biedt ook mogelijkheden voor parochies vitale, uitnodigende en aantrekkelijke geloofsgemeenschappen te blijven of te worden. Vanuit die grotere parochies en verbanden nemen gelovigen missionaire initiatieven, met het oog op nieuwe mogelijkheden om mensen met Christus en Zijn Evangelie in contact te brengen en zich aan Hem toe te vertrouwen.

1 ONTWIKKELINGEN

EEN KWETSBARE KERK

- Sinds de jaren zestig van de vorige eeuw vond een drastische afname plaats van kerkbetrokkenheid en kerkbezoek *(zie tabel 2.2)*.
- De kennis van de geloofsinhoud is over het algemeen zeer gering tot zelfs afwezig.
- Velen hebben moeite hun geloof te verwoorden, te delen en over te dragen aan de volgende generatie(s).
- Velen spreken liever over geloof in bepaalde normen en waarden dan over geloven in God. De persoonlijke relatie met God ontbreekt veelal.
- Structuren die vroeger het katholieke geloof ondersteunden in het dagelijkse leven en het daarop ook directe invloed verleende zijn nu grotendeels verdwenen.

SCHAALVERGROTING

- Fusies van parochies kunnen een perspectief geven op de toekomst van het plaatselijke kerkelijke leven. Door concentratie ofwel het samenbrengen van personen, initiatieven en vieringen kunnen parochies hun vitaliteit en missionair elan behouden of hervinden.
- Binnen het kader van de fusies van parochies worden parochiële caritasinstellingen gefuseerd, waardoor grotere en sterkere caritasinstellingen ontstaan die in staat zijn om de grotere parochies van de toekomst een diaconaal gezicht te geven.

KERKOPBOUW

- De bisschoppen en hun medewerkers maken parochies bewust van hun missionaire opdracht en het belang van degelijke parochiecatechese, die afgestemd op de diverse levensfasen mensen vertrouwd maakt met de Heilige Schrift en de leer van de Kerk.
- De bisschoppen voeren in woord en daad een helder beleid aangaande het kerkelijk, liturgisch en sacramenteel leven betreffende de roeping, positie en de taak van priesters en diakens, alsmede van pastoraal werk(st)ers en andere lekenbedienaren.
- Er zijn zo'n vijftig katholieke allochtone gemeenschappen en zo'n dertig allochtone parochies (waaronder een aantal katholieke parochies van de Oosterse ritus). Deze parochies en geloofsgemeenschappen zijn vaak zeer vitaal en brengen belevingen en uitingen uit het katholicisme van hun land of cultuur van herkomst mee. Daardoor dragen zij bij aan elan binnen de katholieke Kerk in Nederland.
- Veel immigranten zijn in de gewone Nederlandse parochies geïntegreerd en hebben door hun actieve en diepe beleving van het katholieke geloof in dit opzicht een positieve invloed op Nederlandse katholieken.

SYNODAAL PROCES

- Aan de uitnodiging van Paus Franciscus om in gesprek te gaan over het geloof is breed gehoor gegeven in Nederland (oktober 2021-mei 2022). De rapporten uit de bisdommen, het militair ordinariaat en tien landelijke katholieke organisaties werden uitvoering door de bisschoppen besproken en verwerkt in een nationale synthese.
- Het synodaal proces is niet afgesloten met de inzending naar Rome van de Nederlandse synthese van de rapporten. Veel parochies en groepen gaan de gesprekken voortzetten om het geloof dat ons drijft bij elkaar aan te wakkeren, geïnspireerd door wat de Geest ons zegt.

CORONAPANDEMIE

- Om veilig naar de kerk te kunnen gaan stelde de Bisschoppenconferentie voor gelovigen, bedienaren en beheerders van kerkgebouwen tijdens de coronapandemie protocollen op en stelde de naleving ervan verplicht. De maatregelen in de protocollen werden over het algemeen zorgvuldig toegepast en nageleefd. Veel bedienaren en gelovigen voelden zich er veilig door. De overheid oordeelde positief over de protocollen van de katholieke Kerk.
- In parochies en instellingen werkte men met veel inzet om in coronatijd de liturgie veilig te kunnen vieren en andere samenkomsten met een godsdienstig karakter op een veilige manier doorgang te kunnen laten vinden, waaronder catechese of lezingen.
- Ingrijpende maatregelen waren de beperking van het toegestane aantal deelnemers en de uitreiking van de H. Hostie, achter een scherm en met een pincet (zoals in het verleden ten tijde van pestepidemieën). Een aantal priesters, diakens en pastoraal werkers had het daar

moeilijk mee, omdat zij het uitreiken op die wijze onwaardig vinden. Sommige oudere priesters vonden het motorisch lastig, doordat zij lijden aan een tremor van de handen of beverig zijn.

- Tijdens de coronacrisis kwamen in parochies op het terrein van de kerkopbouw en de caritas activiteiten van verbondenheid tot stand. Het begrip solidariteit werd concreet en bleek dicht bij huis uitvoerbaar.
- Het Woord van God houdt gelovigen in beweging. Het was een daad van geloof toen wij juist in de coronatijd werk bleven maken van liturgie, gebed, catechese en diaconie.
- Een aantal -vooral oudere- praktiserende gelovigen keerde na de eerste en de tweede coronagolf, toen de maatregelen werden versoepeld, nog niet direct terug naar de kerk. De gewoonte van de kerkgang verdween bij een aantal. Een aantal koorleden haakte definitief af omdat er niet gezongen mocht worden. Ouderen en mensen die tot de risicocategorie behoren bleven soms weg uit vrees met het coronavirus besmet te raken.
- Parochies begonnen tijdens de eerste coronagolf toen de kerken tijdelijk dicht gingen met het uitzenden van vieringen en catechese via streaming of andere kanalen. Daardoor konden gelovigen thuis de viering volgen en de geestelijke communie ontvangen. Er werden daardoor op sommige plaatsen meer mensen bereikt.

JONGEREN

- Beleid en bundeling van krachten aangaande het jongerenpastoraat leidden tot een geslaagde deelname vanuit Nederland aan de Wereld Jongeren Dagen in Rio de Janeiro in 2013 (300 deelnemers), Krakau in 2016 (900 deelnemers) en Panama in 2019 (130 deelnemers).
- De Wereld Jongeren Dagen leiden bij veel deelnemers tot een verdieping van hun katholieke geloof, de vorming van een persoonlijk gebedsleven en actieve deelname aan het kerkelijk leven. Bijzondere aandacht krijgt de *follow up* van de Wereld Jongeren Dagen door jongerenactiviteiten in de bisdommen en op nationaal niveau. Voor de thuisblijvers werden in 2019 en in 2022 programma's georganiseerd op het eiland Ameland (135 deelnemers in 2019, 100 deelnemers in 2022). Tevens ontwikkelen de bisdommen eigen programma's voor jongerenactiviteiten.
- In 2014 ging de jaarlijkse Katholieke Jongeren Dag over in een nieuw format: niet langer één ontmoetingsdag, maar twee dagen met overnachting op een festivalterrein. Sinds 2016 wordt dit landelijk evenement niet meer georganiseerd vanwege het beperkte aantal deelnemers.

KATHOLIEKE OMROEP

- De regering besloot om per 2016 definitief te stoppen met de financiering van kleine levensbeschouwelijke omroepen, waaronder RKK, en de machtigingen in te trekken. De grote omroepen moesten fuseren. Per 1 januari 2019 fuseerden de Vereniging KRO (Katholieke Radio Omroep) en de Vereniging NCRV in de Vereniging KRO/NCRV. De beperkte financiële middelen die door de overheid sinds 2016 worden verstrekt voor levensbeschouwelijke programma's zijn door de Bisschoppenconferentie voor het katholiek volksdeel toebedeeld aan de KRO en sinds de fusie aan de Vereniging KRO/NCRV. Deze nam in samenspraak met de bisschoppen de uitzending van de zondagse Eucharistievieringen voorafgegaan door een geloofsgesprek en een enkel programma van RKK over. Voor de uitzendingen van de Eucharistie is een protocol opgesteld, zodat een viering van de liturgie volgens Romeinse normen verzekerd is.

- Daarnaast zoeken de bisschoppen naar alternatieven voor de uitzending van programma's op rooms-katholieke grondslag, bijvoorbeeld via internet-tv. Daartoe werd in 2016 *Katholiekleven.nl* opgericht, een vernieuwde presentie op internet. In 2018 besloten de bisschoppen tot een verlenging van dit project.

SEKSUEEL MISBRUIK *(referent: Z. Em. Willem Jacobus kardinaal Eijk)*

- Als geen andere organisatie in Nederland liet de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland het probleem van het seksueel misbruik van minderjarigen door katholieke geestelijken in de eigen instellingen tussen 1945 en 2010 onderzoeken en in kaart brengen. De Bisschoppenconferentie (BC) en de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) besloten samen dit onafhankelijk onderzoek door de commissie Deetman te laten verrichten, waarvan het rapport in december 2011 gepubliceerd is. Zij hebben ook besloten om in gezamenlijkheid de adviezen van de commissie Deetman op te volgen. De uitgangspunten waren daarbij: transparantie ten aanzien van seksueel misbruik; onafhankelijkheid van het onderzoek van het seksueel misbruik en de behandeling van klachten van seksueel misbruik; respect voor de slachtoffers.
- In 2011 richtten de BC en de KNR voor de behandeling van klachten van seksueel misbruik de onafhankelijke Stichting Beheer & Toezicht inzake seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland op. Deze Stichting had vier pijlers: het Meldpunt waar klagers hun klachten konden indienen, de Klachtencommissie die de klachten onderzocht, de Compensatiecommissie die een genoegdoening vaststelde en een Platform Hulpverlening dat de opdracht had slachtoffers van seksueel misbruik in contact te brengen met gespecialiseerde hulpverleners. Dit betrof een coulanceregeling, waartoe de bisschoppen en hogere oversten niet door de rechter of de Nederlandse wet waren gedwongen. Onder meer omdat het aantal klachten heel gering werd, is uiteindelijk voor de voorzieningenrechter een einddatum vastgesteld, namelijk 1 mei 2015, voor het indienen van klachten die onder de klachtenregelingen van 2011 vielen.
- De Klachtencommissie heeft alle vóór 1 mei 2015 ingediende klachten behandeld en ook de Compensatiecommissie heeft haar werkzaamheden afgerond. Het eindrapport van de Stichting Beheer & Toezicht verscheen op 18 december 2017. Het rapport werd op die dag gepresenteerd tijdens een persconferentie, waaraan ook de voorzitter van de koepelorganisatie van slachtoffers deelnam. Op 20 augustus 2018 stuurde de BC de Engelse vertaling van het Eindrapport *'Reporting Centre Sexual Abuse within the Roman Catholic Church in the Netherlands: Report on activities 2011-2018'* toe aan de betrokken instanties van de Heilige Stoel in de hoop dat men ook elders in de wereldkerk voordeel kan hebben van de ervaringen van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland. Tevens is de Engelse vertaling van het rapport toegestuurd aan de Duitse, Chileense, Amerikaanse en Franse bisschoppenconferenties en die van Engeland en Wales.
- De bisschoppen en de hogere oversten hebben een Afspraak Nagekomen Meldingen in het leven geroepen voor mensen die een melding van seksueel misbruik op minderjarige leeftijd door een medewerker van de Kerk melden vanaf de sluitingsdag van 1 mei 2015 voor de klachtenregeling van 2011. Zij kunnen hun klacht indienen bij het hierna te noemen Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag RKK, dat bekijkt of zij via het Platform Hulpverlening hulp nodig hebben. Zij kunnen als zij dat wensen een gesprek met een deskundigenteam hebben, dat kijkt naar de authenticiteit van het leed van de melder, maar daar geen onderzoek naar doet. Dit gesprek wordt door de melders op hoge prijs gesteld. Het deskundigenteam geeft aan de betrokken bisschop of hogere overste een advies omtrent erkenning van de melding en de hoogte van een financiële genoegdoening (tot een maximum van 5.000 euro). Desgewenst kan vervolgens ook een gesprek met de bisschop of hogere overste plaats hebben.

- Klachten van grensoverschrijdend gedrag kunnen vanaf 1 mei 2015 worden gemeld bij het Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag RKK https://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/. Het Meldpunt publiceert ieder jaar op zijn website een geanonimiseerd jaarverslag.
- Daarnaast zijn vier voorzieningen opgezet, die gericht zijn op de handhaving van de regels uit de Gedragscode Pastoraat en op adequate ondersteuning van slachtoffers:
    - Het Reglement R.-K. Meldpunt Grensoverschrijdend gedrag: indien er sprake is van grensoverschrijdend gedrag van personen die vallen onder de werkingssfeer van de Gedragscode Pastoraat, biedt het reglement de kaders voor onderzoek van klachten.
    - Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag: het Meldpunt is de centrale voorziening waar grensoverschrijdend gedrag kenbaar dient te worden gemaakt.
    - Klachtencommissie: bij een klacht van grensoverschrijdend gedrag is er een onafhankelijke Klachtencommissie die de klacht behandelt.
    - Vertrouwenspersonen: aan het Meldpunt zijn vertrouwenspersonen verbonden.
- Daarnaast zijn in het licht van de preventie initiatieven genomen om seksueel misbruik en breder, grensoverschrijdend gedrag, in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland te voorkomen:
    - Verspreiding Gedragscode Pastoraat. Sinds 1 juli 2014 is er één gedragscode voor de bisdommen, het militair ordinariaat en de religieuze instituten die bij de KNR zijn aangesloten. Het doel van de Gedragscode Pastoraat is om de sociale veiligheid binnen de RK Kerkprovincie te bevorderen en te waarborgen. Van kerkelijke vrijwilligers wordt verwacht dat zij zich - mutatis mutandis - in hun handelen richten naar de waarden en normen die zijn vervat in de Gedragscode Pastoraat.
    - Priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en religieuzen moeten bij hun benoeming een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG), verstrekt door de gemeentelijke overheid, overleggen. Kandidaten voor de opleiding tot priester, diaken of pastoraal werker, en kandidaten voor noviciaten moet dat doen wanneer ze daarvoor worden aangenomen. De VOG-verplichting geldt ook voor bepaalde categorieën vrijwilligers en functionarissen.
    - Sinds 2015 bestaat er een verplichting in de Nederlandse Kerkprovincie om een antecedentenonderzoek uit te laten voeren indien priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers vanuit het bisdom waarin zij werkzaam zijn naar een ander bisdom gaan om daar pastoraal actief te zijn of vanuit een bisdom naar een religieus instituut of omgekeerd gaan om pastoraal werkzaam te zijn. Het betreffende protocol is per 1 november 2012 vernieuwd.
    - Ambts- en noviciaatsopleidingen: tijdens opleidingen voor priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers wordt aandacht geschonken aan afstand en nabijheid in het pastoraat.
    - Kennisverwerving: waar mogelijk en relevant wordt deelgenomen aan nationale en internationale congressen over de preventie van seksueel misbruik.

BIJDRAGE AAN DE SAMENLEVING

- Diverse groepen in de samenleving bevragen vanuit een bepaald verlichtingsdenken de publieke rol van godsdiensten. We stellen ons de vraag hoe de Kerk, geïnspireerd door het Evangelie van Jezus Christus en het katholieke sociale denken, geloofwaardig kan bijdragen aan het gemeenschappelijk goed (bonum commune) van de samenleving als geheel en wat de rol is van geloof en godsdienst in een pluralistische democratie.
- De maatschappelijke relevantie van de Kerk, zoals zorg voor zwakkeren en entameren van waarden en normen, speelt een rol in haar relatie tot de overheid, de samenleving, de

andere kerken en kerkelijke gemeenschappen, alsook tot de andere godsdiensten en levensbeschouwingen.

RADBOUD UNIVERSITEIT TE NIJMEGEN

- De Nederlandse Bisschoppenconferentie besloot het predicaat 'katholiek' van de Stichting Katholieke Universiteit (SKU), de toezichthouder van Radboud Universiteit en Radboudumc in te trekken met ingang van 15 november 2020 vanwege de beperking van de invloed van de bisschoppen in het bestuur van de SKU en vanwege verschillende visies van de Bisschoppenconferentie en de SKU over de wijze waarop de Radboud Universiteit en Radboudumc invulling zouden moeten geven aan hun katholiciteit. De Bisschoppenconferentie en het bestuur van SKU hechten beide aan een goede afwikkeling van het besluit voor alle betrokkenen. In onderling overleg bezien zij op welke wijze de contacten tussen de bisschoppen, instituten en andere relevante universitaire organisatieonderdelen bestendigd kunnen worden.

2 BELEIDSSECTOREN

De Bisschoppenconferentie werkt met beleidssectoren. Hieronder noemen we enkele belangrijke ontwikkelingen binnen deze sectoren in de afgelopen jaren.

Roepingen en Opleidingen tot kerkelijke bedieningen *(referent: Z. Em. Willem Jacobus kardinaal Eijk)*

- De Tilburg School of Catholic Theology (TST) is een faculteit van de Universiteit van Tilburg, maar gevestigd in Utrecht. Deze faculteit is door de Heilige Stoel canoniek erkend en heeft daarom het recht naast wetenschappelijke graden naar Nederlands recht ook kerkelijke graden te verlenen. De aartsbisschop van Utrecht is grootkanselier van de faculteit. Z.H.E. Th.C.M. Hoogenboom, hulpbisschop van Utrecht, is vicekanselier.
- De Faculteit voor Godgeleerdheid van de Radboud Universiteit te Nijmegen, waarvan de aartsbisschop van Utrecht, kardinaal Eijk, grootkanselier is, verloor aan het eind van 2006 het recht om kerkelijke graden te verlenen, omdat de statuten ervan niet aan de Apostolische Constitutie *Sapientia Christiana* (1979) waren aangepast, 25 jaar nadat deze constitutie was gepubliceerd.
- De nieuwe Apostolische Constitutie voor canoniek erkende theologische faculteiten *Veritatis gaudium* werd van kracht voor het academisch jaar 2018-2019. *Veritatis gaudium* betekent voor de *Special Statutes* van de TST geen wezenlijke veranderingen en is een aanpassing aan de veranderde omstandigheden. De aan *Veritatis Gaudium* aangepaste *Special Statutes* van de TST zijn op 3 januari 2022 door de Congregatie voor de Katholieke Opvoeding goedgekeurd.

Liturgie, Bijbel, Kerkelijke Muziek en Kerkelijke Kunst *(1e referent: Z.H.E. Mgr. J. Liesen, 2e referent: Z.H.E. Mgr. J. van den Hende, 3e referent: Z.H.E. Mgr. H Woorts)*

- De Beleidssector Liturgie heeft als adviesorgaan een interdiocesane liturgische commissie, de Nationale Raad voor Liturgie. Op het terrein van de bijbel en het bijbelpastoraal functioneert de Katholieke Bijbelstichting (KBS) als formeel orgaan van de referent.

- De Beleidssector tracht door middel van gezamenlijke brieven en uitgave van liturgische boeken de volheid van het liturgisch leven te profileren.
- Het Altaarmissaal voor de Nederlandse Kerkprovincie verscheen begin 1979. Sindsdien zijn meer dan 50 nieuwe vieringen opgenomen of gewijzigd qua rang, liturgische tekst of datum. In afwachting van het verschijnen van de nieuwe Nederlandse vertaling van het Romeins Missaal publiceerde de NRL een Supplement bij het Altaarmissaal om het gebruik van al deze teksten voor vieringen van heiligen tot en met 2020 beter te faciliteren. De vertaling van het Romeins Missaal vordert gestaag en nadert het einde.
- Aangespoord door de uitspraak van paus Franciscus 'Draag altijd een Evangelie' gaf de KBS in 2016 'De 4 Evangelies' uit. In 2017 verscheen een nieuwe druk van 'Het Nieuwe Testament' met psalmen en gebeden. In 2017 is 'De Huwelijksbijbel' opnieuw uitgegeven. In 2019 verscheen 'Evangelie, Bron van Levend Water' met de vier Evangelies, het boek Handelingen en de brief aan de Romeinen.
- Vanaf de Zondag van het Woord (januari 2020) worden uitgaven verzorgd om dagelijks Bijbellezen en gebed met de Schrift te stimuleren.
- De Beleidssector Liturgie zet zich er voor in meer recht te doen aan de eigen verantwoordelijkheid van de bisschoppen in organisaties die min of meer verbonden zijn met de eredienst.

Catechese *(referent: Z.H.E. Mgr. R. Mutsaerts)*
- Het Officium Catecheticum, waarin de bisdommen via hun functionarissen voor catechese zijn vertegenwoordigd, adviseert de referent bij beleidsontwikkeling.
- In toenemende mate zoekt men naar mogelijkheden voor nieuwe vormen van evangelisatie en catechese, ook in samenwerking met partners in en naast de Kerk.
- Door middel van impulsdagen en gericht vormingsaanbod wordt geïnvesteerd in vorming van catechetisch vrijwilligerskader en ontwikkeling en promotie van materialen.

Onderwijs *(referent: Z.H.E. Mgr.J.Hendriks)*
- De referent wordt bijgestaan door het Officium Educationis, het college van bisschoppelijk gedelegeerden voor het onderwijs.
- Het Officium besprak meerdere onderwerpen: Jongeren en kerk (2014), Hoe brengen we scholen en parochies bij elkaar? (2015); Verkenning richtlijnen voor seksuele opvoeding (2016), Kennisbasis voor leraren (2017), Interculturele dialoog in onderwijs (2018), Burgerschapsvorming op katholieke scholen (2019), Actualisering Bezield en Zelfbewust middels brieven over bepaalde thema's (2019-2023).
- In 2020 zijn de statuten van de Nederlandse Katholieke Schoolraad (NKSR) gewijzigd, waardoor de NKSR een publieke kerkelijke instelling is geworden van de bisschoppenconferentie. Binnen de NKSR wordt de erkenning als katholieke school voorbereid. De bisschopreferent is sinds 2013 door de diocesane bisschoppen gedelegeerd om de erkenningstaak en de andere canonieke taken inzake het katholiek onderwijs te verrichten. Sinds 2017 organiseert de NKSR studiedagen en een Week voor het Katholiek Onderwijs; in dat kader en voor Kerstmis wordt kerkelijk goedgekeurd catechesemateriaal aan alle katholieke scholen aangeboden. In 2022 wordt ingegaan op de betekenis van Allerheiligen en Allerzielen.
- De NKSR is vertegenwoordigd in het Europees Comité voor Katholiek Onderwijs (CEEC), waarvan de voorzitter van de NKSR vicevoorzitter is, en het Office International de l'Enseignement Catholique (OIEC).
- De bisschop referent houdt contact met de landelijke organisatie *Verus* voor katholiek en christelijk onderwijs, die schoolbestuurders, leraren, schoolleiders, ouders en leerlingen tracht te inspireren, te begeleiden en te ondersteunen.

- De positie van het katholiek onderwijs staat onder druk door beleid van de overheid en door secularisatie die de beleving van identiteit bemoeilijkt.
- De katholieke scholen worden door veel niet-katholieke leerlingen bezocht en over het algemeen niet door kerkelijke rechtspersonen bestuurd.
- Er worden wegen gezocht om school en kerk te verbinden en de godsdienstkennis van basisschoolleraren te verbeteren.
- Godsdienstonderwijs, gegeven op verzoek van ouders in het Openbaar Onderwijs, wordt sinds 2018 structureel door de overheid gesubsidieerd.

Juridische commissie (canoniekrechtelijke zaken) *(voorzitter: Mgr. J. Hendriks)*
- Van de juridische commissie maken drie bisschoppen deel uit en een vertegenwoordiger van de religieuzen (KNR).
- In de afgelopen jaren is de commissie onder meer bezig geweest met een Algemeen Decreet "*Het ambt van de priesters en diakens en hun recht op onderhoud*" (*L'ufficio di presbiteri e diaconi ed il loro diritto al sostentamento*), een *Reglement inzake melding en behandeling van klachten van grensoverschrijdend gedrag* (waaronder seksueel misbruik) en *Essential Norms for Diocesan Policies dealing with allegations of a delict against the sixth commandment of the Decalogue committed by a cleric with a person under the age of eighteen*.
- Daarnaast besprak de commissie de organisatie van de pastorale zorg voor migrantengemeenschappen en canonieke vragen rond de aanwezigheid van gemeenschappen van Oosterse kerken.
- Een ad hoc commissie hield zich bezig met de evaluatie van de *Guidelines for the governance and administration of goods of diocesan institutes of consecrated life and societies of apostolic life with the principal house in the Netherlands, when they can no longer find members able to fill these offices because of reduced numbers or advanced age*, die door de Congregatie voor de Instituten van Gewijd leven ad experimentum voor vijf jaar waren gegeven.

Jeugd en Jongeren *(referent: Z.H.E. Mgr. R. Mutsaerts)*
- Vanwege coronamaatregelen zette het referentschap in op meer online aanwezigheid. Dit resulteerde in een serie over deugden en een serie over het omgaan met twijfels over het geloof. Er wordt geëxperimenteerd met nieuwe vormen van online sessies met tussentijdse interactie. Online-sessies en interactieve bijeenkomsten voorzien in een behoefte en zullen naar verwachting deel gaan uitmaken van het 'nieuwe normaal'. Het referentschap ontwikkelt nieuwe vormen van online sessies (2020-2024).
- Het kerkprovinciaal jongerenpastoraat wordt vooral aangeboden in landelijke evenementen, zoals de programma's op Ameland in 2019 en 2022 voor jongeren die niet aan de WJD konden deelnemen en diocesane evenementen, zoals vormelingendagen en andere ontmoetingsbijeenkomsten.
- Het aantal jongerengroepen in parochies neemt af, maar daar staat tegenover dat er sprake is van toenemende aanwezigheid van jonge katholieken op internet en in sociale media.

Communicatie en Media *(referent: Permanente Raad van de Bisschoppenconferentie)*
- Na het emeritaat van referent Mgr. Wiertz werd in 2019 het referentschap overgenomen door de Permanente Raad van de Bisschoppenconferentie.
- Er is een visieplan voor de toekomst, opgesteld door de Beleidscommissie Communicatie en Media, het adviesorgaan van het referentschap.
- In de reguliere media is er weinig aandacht voor katholiek kerkelijk leven. Gelovigen en geïnteresseerden kunnen daartoe terecht bij KRO/NCRV. De bisschoppen riepen een eigen videokanaal in het leven: *Katholiekleven.nl*. In 2019 werd het videokanaal uitgebreid met een nieuwe website met artikelen, video's en podcasts o.a. over Laudato Si' en over de roeping tot heiligheid (Gaudete et Exsultate) en een eenmalig magazine.

Categoriaal Pastoraat: zorg en justitie *(referent: Z.H.E. Mgr. E. de Jong)*

- De geestelijke verzorging van gedetineerden is goed geregeld met het ministerie van justitie en veiligheid. Geestelijke zorg wordt hoofdzakelijk via pastorale werkers geleverd; er zijn nauwelijks priesters beschikbaar.
- Er zijn geen katholieke ziekenhuizen meer. Wel zijn er nog enige katholieke zorgcentra.
- Continuering van katholieke geestelijke verzorging in Corona-omstandigheden is moeilijker. Actieve betrokkenheid van vrijwilligers (bezoeken, koren, etc.) staat onder druk vanwege de restricties.
- Het referentschap zet in op aandacht voor pastorale/liturgische (on)mogelijkheden en (on)wenselijkheden betreffende het gebruik van nieuwe media.
- Er is geen wettelijke invulling van geestelijke verzorging in zorgcentra en ziekenhuizen. Daarom is de geestelijke verzorging in ziekenhuizen en zorgcentra vanuit de katholieke Kerk moeilijk, omdat de meesten van deze instituten inmiddels zijn gesecularisseerd. Er worden daar veel geestelijk verzorgers aangesteld zonder zending van een religieuze denominatie. Daardoor krijgt een algemene geestelijke verzorging (professionalisering) de overhand en verdwijnt specifieke geestelijke verzorging vanuit een bepaalde religieuze denominatie meer en meer.
- Geestelijke verzorging bij en voor politiediensten is in ontwikkeling.
- Een onlangs door de overheid en verzekeringen geschapen betaalde 'extramurale geestelijke verzorging', d.w.z. zorg bij de mensen thuis, is inmiddels een mogelijkheid, waar de katholieke geestelijk verzorgers zich in de toekomst zouden kunnen profileren.
- Het aantal beschikbare priesters en diakens voor het categoriale pastoraat is zeer beperkt. Er is in toenemende mate een tekort aan kerkelijk gezonden pastoraal werkers in de zorg.
- Concurrerende, zeer korte (2 jaar), door de staat erkende, opleidingen voor algemeen geestelijk verzorgers, die op meerdere plaatsen in het land gevestigd zijn, verkleinen de aanwas van degenen die de langere theologische opleiding (6 jaar) moeten volgen als voorwaarde voor de zending vanuit de katholieke Kerk.

Kerk en Samenleving *(referent: Z.H.E. Mgr.G.de Korte)*

- De beleidssector Kerk en Samenleving onderhoudt contacten met het katholieke middenveld. Twee keer per jaar komen vertegenwoordigers van het middenveld (diocesane diaconale werkers, Vincentiusvereniging, Justitia et Pax, Cordaid e.d.) met de referent samen.
- In oktober 2020 werd een *Officium Caritatis* opgericht waar diocesane medewerkers voor caritas en diaconie hun werkzaamheden afstemmen en uitwisselen.
- De referent heeft contact met het Verband van Katholiek Maatschappelijke Organisaties.
- Vanuit de beleidssector zijn er contacten met de wereld van politiek en arbeid (politieke partijen, werkgevers, vakbonden).
- De referent verspreidt het katholiek sociaal denken via de media (kranten, radio en tv).
- Thema's van het referentschap: Jaar van Barmhartigheid/opvang vluchtelingen (2016), Armoede in Nederland en caritas en diaconie (2017), 'Share the Journey', project van paus Franciscus (2018-2020).
- Sinds 2016 promoot een gezamenlijke werkgroep van de Bisschoppenconferentie en de Konferentie Nederlandse Religieuzen de encycliek *Laudato Si'*. De werkgroep ging in 2021 verder als Laudato Si'Alliantie Nederland (LSAN).

Oecumene en Contacten met Oosterse ritus *(referent: Z.H.E. Mgr. J. van den Hende)*

- De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland is lid van de landelijke Raad van Kerken. Thans zijn er 14 kerkgenootschappen lid en zijn er 4 geassocieerde leden. In de Raad besprak men: 500 jaar Reformatie (2017), voltooid leven discussie (2018), veilige kerk (2019), Maria (2019), agenda voor de toekomst en inrichting van de Raad van Kerken (2020-2021).

- De landelijke viering in de Week van Gebed voor de Eenheid geniet onder de christenen redelijk veel belangstelling en wordt voorbereid samen met de Raad van Kerken en Missie Nederland.
- Het referentschap vindt het belangrijk het Oecumenisch Directorium uit 1993 opnieuw onder de aandacht te brengen. In 2020 is opnieuw de Nederlandse vertaling van het Directorium uitgegeven en worden in samenwerking met de Katholieke Vereniging voor Oecumene (KVO) bijeenkomsten gehouden.
- Het referentschap onderhoudt directe oecumenische contacten met de grootste Protestantse kerkgemeenschap in Nederland (PKN), de Oud-Katholieke Kerk, de Oriëntaalse en Orthodoxe Kerken, de Evangelische Alliantie en Pinkstergemeenten.
- Met de inzet van de Katholieke Vereniging voor Oecumene zijn Nederlandse vertalingen gemaakt van dialoog-documenten: in 2016 'From Conflict to Communion' (dialoog Pauselijke raad voor de eenheid en Lutherse wereldfederatie); in 2018 'Do not quench the spirit' (dialoog katholieken en pinkstergelovigen); in 2020 'Kirche und kirchengemeinschaft' (dialoog Rooms-Katholieke Kerk en Oud-Katholieke Kerk).
- Op 25 maart 2022 organiseerde de KVO een studiedag over synodale kerk.

Interreligieuze Dialoog *(referent: Z.H.E. Mgr. H. Woorts)*

- Sinds 2005 kent de Bisschoppenconferentie een landelijke katholieke Contactraad voor Interreligieuze Dialoog, naar analogie van de Pauselijke Raad voor de Interreligieuze Dialoog. De Contactraad besprak deugden-ethiek (2016), betekenis van Maria voor Moslims en Christenen (2018), 'Serving a Wounded World': een interreligieus antwoord op de coronapandemie (2020). De Contactraad realiseerde in 2016-2021 samen met moslims een interreligieuze dialoog tussen beroepsgroepen (politici, journalisten, huisartsen, enz.).
- In 2015 publiceerde de Bisschoppenconferentie een handreiking met richtlijnen voor de interreligieuze dialoog op basis van de Vaticaanse documenten vanaf Vaticanum II alsook pauselijke toespraken. Deze publicatie 'In Dialoog met mensen van andere godsdiensten en levensbeschouwingen' (Nederlands/Engels) werd breed verspreid, ook onder aanhangers van andere godsdiensten.
- Gelovigen van verschillende godsdiensten zetten in enkele grote steden in op daadwerkelijke ontmoeting en samenwerking en het gezamenlijk acteren in de actuele setting van de samenleving. Voorbeelden daarvan op landelijk niveau zijn het Overlegorgaan Joden Christenen Moslims en In Vrijheid Verbonden als plaatsen waar ontmoeting, samenwerking, belangenbehartiging en soms theologische uitwisseling op verschillende niveaus zich verder ontwikkelen.
- Er zijn structurele contacten en vormen van samenwerking gegroeid met koepelorganisaties van moslims, hindoes en boeddhisten. Gezamenlijke thema's waren Burgerschap (2017) duurzaamheid en milieu naar aanleiding van de encycliek Laudato Si' *(2018)*, geïnspireerd leiderschap (2019) en racisme (2020/21) n.a.v. Black Lives Matter.

Missie en Ontwikkelingssamenwerking *(referent: Z.H.E. Mgr. C. van den Hout)*

- De Bisschoppelijke Vasten Actie (BVA) fungeert als een soort missiebureau voor de bisschoppen die projecten ontwikkelt en uitvoert. Twee maal per jaar roept BVA de diocesane missiesecretarissen bijeen.
- Het referentschap zoekt antwoorden op de vraag wat missie in deze tijd betekent en de rol van de BVA, Pauselijke Missie Werken/Missio en de Week van de Nederlandse Missionaris daar in.
- Het collecteschema betreffende missie kent vier momenten: Advent, Veertigdagentijd, Pinksteren en oktober missiemaand.

- De inzet voor Missie en Ontwikkelingssamenwerking laat een dubbel beeld zien. Enerzijds tonen parochies solidariteit en creativiteit. Vaak kiest men voor eigen projecten: de steun van een eigen missionaris, een partnerparochie, of een nood waarop men zelf gestoten is. De nationale organisatie biedt met succes wegen aan om deze projecten te integreren in de landelijke actie.
- Het referentschap wil vóór alles mensen inspireren om ondanks eigen problemen de armen niet te vergeten. Vanwege corona zijn er minder mensen in de vieringen op zondag en dit heeft gevolgen voor een aantal collecteopbrengsten.

Naast de beleidssectoren werkt de Bisschoppenconferentie met kleine referentschappen:

Commissie van Bisschoppenconferenties van de Europese Unie (COMECE) *(referent: Z.H.E. Mgr. Th. Hoogenboom)*

- De referent is afgevaardigde van de Nederlandse Bisschoppenconferentie in de plenaire vergadering van ComECE sinds november 2011. Ieder voorjaar en najaar treft hij de andere leden van de plenaire vergadering van ComECE en de medewerkers van het secretariaat in een plenaire zitting in Brussel, waar stelselmatig wordt gewerkt aan de doelstellingen van ComECE op diverse beleidsterreinen. Daarvan doet hij verslag in de bisschoppenconferentie. In oktober 2017 nam Mgr. Hoogenboom in Rome deel aan het congres '(Re)thinking Europe', georganiseerd door de Commissie van Bisschoppen van de Europese Gemeenschap (COMECE) in samenwerking met de Heilige Stoel. Hij geeft bekendheid aan het werk van ComECE door het geven van lezingen in parochies.
- Sinds 2015 is de referent voorzitter van de Legal Affairs Commission waarin juristen en specialisten vanuit de bisschoppenconferenties van de lidstaten van de Europese Unie zitting hebben. Onderwerpen die daar besproken worden zijn onder meer verhouding kerkstaat, gelijkheid en discriminatie, burgerschap, de Algemene Verordening Gegevensbescherming, kinderrechten en kinderbescherming.
- Aan diverse initiatieven van ComECE werd en wordt in de Nederlandse Kerkprovincie bekendheid en/of verdere uitwerking gegeven.

Medische Ethiek*(referent: Z. Em. Willem Jacobus kardinaal Eijk)*

- De activiteiten binnen het referentschap bestaan uit het reageren op nieuwe ontwikkelingen: Visieontwikkeling vanuit de leer van de Kerk op de introductie van nieuwe technieken die ethische vragen oproepen, zoals de toepassingen en experimenten in menselijke embryo's, de CRISPR-Cas 9 techniek waarmee genen op heel specifieke plaatsen in het genoom kunnen worden ingebracht; Bespreking van wetsvoorstellen, waaronder die betreffende hulp bij suïcide voltooid leven, van het vorige kabinet (2016); Wijziging van de Wet op de Orgaandonatie met als doel het toestemmingssysteem te veranderen in een geen-bezwaarsysteem (2016); het initiatief wetsvoorstel 'Voltooid leven' Parlementslid P. Dijkstra (17 juli 2020). Met genoemd wet en genoemd wetsvoorstel wordt beoogd dat 'gezonde' mensen met een actuele, weloverwogen doodswens hulp bij zelfdoding kunnen krijgen.
- Besprekingen van onderzoeken naar de euthanasie ook bij de kinderen tussen 1 en 12 jaar en de abortuspraktijk in Nederland;
- De referent was voorzitter en is nu adviseur van de Katholieke Stichting Medische Ethiek. Samen met een aantal bestuursleden van deze stichting heeft hij in 2010 het 'Handboek Katholieke Medische Ethiek' gepubliceerd. Eén revisie ervan is in voorbereiding. Voorts is het boek in 2014 in Australië in het Engels gepubliceerd. Binnenkort verschijnt een Italiaanse vertaling.

- Vanuit de Stichting Medische Ethiek is mede op instigatie van de referent een netwerk zorgprofessionals opgericht, dat tweemaal per jaar bijeenkomsten organiseert met een Eucharistieviering, een inleiding over een medisch-ethisch onderwerp en een gedachte-uitwisseling daarover.
- De referent houdt lezingen over medische ethiek in binnen- en buitenland. Tevens publiceert hij opinieartikelen in dagbladen en artikelen in wetenschappelijke tijdschriften over medisch-ethische onderwerpen.
- De referent benadert leden van het kabinet, het Europees Parlement en de parlementaire assemblee van de Raad van Europa over ontwikkelingen in verband met wetgeving of plannen voor onderzoeksprogramma's op biomedisch gebied.
- De minister van Gezondheidszorg, Welzijn en Sport kondigde op 13 oktober 2020 aan een nieuwe regeling te gaan ontwerpen op het gebied van euthanasie bij kinderen van 1 tot 12 jaar die er voor moet zorgen dat kinderartsen die euthanasie verrichten bij kinderen met een uitzichtloos en ondraaglijk geacht lijden, onder bepaalde voorwaarden niet strafwaardig zijn.

Betrekkingen met het Jodendom *(referent: Z.H.E.Mgr. H. Woorts)*

- De referent wordt bijgestaan door de Begeleidingscommissie Jodendom (BJ). Deze commissie heeft veelvuldig contact met de Katholieke Raad Jodendom.
- Jaarlijks is er een 'Dag van het Jodendom'. In de bisdommen vinden er op of rond deze Dag ontmoetingen plaats tussen katholieken en Joden, veelal door een bezoek aan een Joodse gemeenschap of tijdens een lezing/symposium. Het 10-jarig bestaan van de Dag van het Jodendom in ons land werd gevierd in het Joods Historisch Museum in Amsterdam in aanwezigheid van een groot deel van de Bisschoppenconferentie. Er zijn goede relaties gegroeid met de twee Joodse koepelorganisaties en vriendschappelijke banden met rabbijnen en andere Joden.
- Het referentschap was nauw betrokken bij de Nederlandse vertaling van 'The Gifts and the Calling of God Are Irrevocable', document van de Pauselijke Commissie voor de Religieuze Betrekkingen met de Joden (2016/17).
- In 2017 werd een overzicht gecompleteerd van Jodendom aan theologieopleidingen in Nederland.
- Bij gelegenheid van 75 jaar dodenherdenking en bevrijding van ons land stuurde Mgr. Woorts in mei 2020 een groet van verbondenheid aan de Joodse gemeenschap in Nederland.
- Het referentschap was betrokken bij een gezamenlijke verklaring van de Rooms-Katholieke Kerk ons land met de Protestantse Kerk Nederland tegen het opkomend antisemitisme. Het antisemitisme staat regelmatig op de agenda van de BJ en het OJEC (Overleg Joden en Christenen).
- Mgr. Woorts is lid van de Raad van Ambassadeurs van het Nationaal Holocaust Museum (in oprichting) te Amsterdam. Tevens is hij betrokken bij de Joodse stichting ZIKNA (pastorale zorg voor nabestaanden van overledenen van de Sjoa).
- De politieke situatie Israël-Palestina-Midden-Oosten raakt Joden in Nederland en beïnvloedt tevens de dialoog alhier. In 2019-2020 begon de BJ met het theologisch denken over de betekenis van de landbelofte voor Joden en Christenen. De christelijke gevoeligheid voor het Joodse zelfverstaan doet de behoefte groeien aan een katholieke theologische visie op land en landbelofte die rekening houdt met de Joodse en christelijke visies.
- Het referentschap onderhoudt de contacten met de werkgroepen en contactpersonen op het terrein van Kerk en Jodendom in de afzonderlijke bisdommen.

Kerkelijke Bewegingen en Nieuwe Gemeenschappen *(referent: Z.H.E. Mgr. J. van Burgsteden SSS)*

- Er zijn negentien Kerkelijke Bewegingen (KB) en Nieuwe Gemeenschappen (NG).
- De bewegingen kenmerken zich door hun universeel karakter, door hun differentiatie in ontwikkeling, door hun authentieke beleving van het charisma midden in de samenleving, door de wijze waarop zij zich inzetten voor de (re)evangelisatie. Hun leden zijn vooral gezinnen en jongeren.
- Bij enige KB en NG gaat het ouder worden van de leden een rol spelen en is het vinden van jongeren moeilijk. Hierdoor verminderen het vuur van het begin en de uitstraling.
- Iedere twee jaar organiseren de KB en NG het Pastoraal Congres voor pastores en mensen werkzaam in het parochiepastoraat. Op een ontmoeting is het document 'Iuvenescit Ecclesia', de verhouding tussen hiërarchie en charismatische gaven in het leven en de zending van de Kerk, besproken.
- De meeste KB en NG investeren veel tijd in het gezins-, familie- en jongerenpastoraat, en zijn actief betrokken bij het parochieleven. Zij leveren ook een bijzondere bijdrage aan de revitalisering van de parochies.
- De landelijke verantwoordelijken van verschillende KB en NG ontmoeten jaarlijks de referent. Tijdens deze ontmoeting worden het Jaarverslag en het nieuwe Jaarprogramma besproken. De landelijke verantwoordelijken vragen bij deze ontmoeting de referent ook vaak advies bij bijzondere situaties.
- Twee keer per jaar ontmoeten de landelijke verantwoordelijken van de KB en de NG elkaar in aanwezigheid van de referent. De laatste jaren ging in deze ontmoetingen de aandacht bijzonder uit naar de implementatie van de Gedragscode Pastoraat.
- De referent neemt op uitnodiging deel aan landelijke bijeenkomsten van de KB en NG en verzorgt op verzoek voordrachten.

Religieuzen en Seculiere Instituten *(referent: Z.H.E. Mgr. J. van Burgsteden SSS)*

- Nederland kent 160 religieuze instituten van pauselijk recht en 30 religieuze instituten van diocesaan recht.
- Samenwerking tussen de Bisschoppenconferentie (BC) en de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) op het gebied van roepingen: het Interdiocesaan roepingenoverleg (IRO) functioneert goed en de KNR participeert hierin.
- De bijeenkomsten van de commissio mixta (BC-KNR) worden beurtelings voorgezeten door de voorzitter van beide conferenties. De commissio mixta komt drie tot vier keer per jaar bijeen.
- De leden van de commissio mixta ervaren de bijeenkomsten als een goede, vruchtbare dialoog. Het overleg is vertrouwvol en brengt de bisschoppen en de religieuzen dichter bij elkaar.

Kerk en ouderen *(referent: Z.H.E. Mgr. G.de Korte)*

- De referent houdt contact met bonden voor ouderen waaronder de Katholieke Bond voor Ouderen (KBO).
- Het is belangrijk dat ouderenbonden niet alleen aandacht hebben voor belangenbehartiging en ontspanning maar ook levensbeschouwelijke thema's agenderen: geloofsopvoeding kinderen en kleinkinderen; vragen rond leven en dood; eenzaamheid; wat mogen wij hopen?. Door vieringen en lezingen brengt de referent deze zaken ter sprake.

Kerk en vrouw *(referent: Z.H.E. Mgr. G.de Korte)*

- Veel vrouwenorganisaties beëindigden hun lidmaatschap van de Unie NKV.
- In 2016 heeft ZijActief Nederland zichzelf opgeheven. Er zijn nog wel plaatselijke ZijActief groepen, maar er is geen landelijke ZijActief koepel meer.
- De organisaties die uit de Unie NKV zijn gestapt hebben geen behoefte aan een koepel, maar er wordt wel geprobeerd een nieuw platform op te richten waar vragen rond de positie van vrouwen binnen de Kerk aan de orde kunnen komen.
- De referent is beschikbaar voor lezingen.

Studentenpastoraat *(referent: Z.H.E Mgr. E. de Jong)*

- Het Netwerk Katholieke Studenten Nederland deelt ervaringen, ondersteunt nieuwe groepen en geeft het studentenpastoraat bekendheid.
- De bisdommen hebben een zelfstandige wijze van ondersteunen van het katholiek Studentenpastoraat.
- Met name door coronamaatregelen waren er in 2020 en 2021 geen landelijke activiteiten. Er zijn wel plaatselijke initiatieven. Door de grote mobiliteit van de studenten en de hoge studiedruk wegens het leenstelsel is het ook moeilijk studenten te werven om activiteiten mede te organiseren.
- Het referentschap voert overleg met de besturen van de verschillende studentenpastoraten en studentenverenigingen over gezamenlijke activiteiten.

Stichting Thomas More *(referent: Z.H.E. Mgr. E.de Jong)*

- De Stichting Thomas More heeft als doel het in contact brengen van academici met het katholieke filosofisch-theologisch gedachtengoed en de kerkelijke spiritualiteit, met name aan niet-katholieke universiteiten. Zij benoemde daartoe vanaf 2013 hoogleraren aan deze universiteiten en gaf tientallen beurzen aan studenten om een jaar filosofie of theologie te studeren. Tevens organiseerde zij vele lezingen. Op invitatie van de Stichting Thomas More kunnen studenten deelnemen aan: Expertseminars, waarin zij diepgaand in gesprek kunnen gaan met experts; Studiereizen naar inspirerende plaatsen en bijeenkomsten in Europa waar niet alleen persoonlijke reflectie en studie tot stand komen, maar ook ontmoetingen met geestverwante buitenlandse academici en intellectuelen.
- Gesprek en ontmoeting voor studenten organiseert de Stichting door middel van studieprogramma's, speciaal bedoeld voor honoursstudenten aan Nederlandse universiteiten. Het studieprogramma bestaat uit twee onderdelen: een met alle groepen gezamenlijk ondernomen studiereis naar Rome en een op iedere afzonderlijke groep toegesneden programma van zogeheten privatissima, 'huiskamercolleges'.
- Het wordt steeds ingewikkelder aan universiteiten mensen benoemd te krijgen tot bijzonder hoogleraar door de internationale eisen van de universiteiten en de opvattingen over samenlevingsvormen.
- In samenwerking met de Vereniging Katholieke Maatschappelijke Organisaties worden plaatsen gezocht binnen maatschappelijke organisaties waar pas afgestudeerden werkervaring op kunnen doen, terwijl zij door Thomas More geschoold worden in het Katholieke Sociale Denken.

Bedevaarten *(referent: Z.H.E. Mgr. H. Woorts)*

- Er zijn drie door de bisschoppen erkende bedevaartorganisaties: Huis voor de Pelgrim (voorheen Organisatie Limburgse Bedevaarten), de stichting Nederlandse Lourdesbedevaart voor Zieken (NLZ) en de Militaire Bedevaarten. De referent woont de jaarlijkse gezamenlijke vergadering bij van deze drie bedevaartorganisaties.

- De referent wordt bij diverse bedevaarten of bijzondere dagen van bedevaartorganisaties uitgenodigd om deel te nemen, de Eucharistie te celebreren of een lezing te verzorgen.
- Het aantal pelgrims naar Lourdes – daarheen brengen bovengenoemde bedevaartorganisaties de meeste pelgrims - neemt elk jaar af. Het aantal pelgrims dat verpleging en andere zorg nodig heeft neemt toe. Bedevaartorganisaties richten zich steeds meer op andere bestemmingen en manieren van pelgrimeren, w.o. fietsbedevaarten en speciale bedevaarten voor gezinnen die op een camping in of bij Lourdes verblijven
- Er is concurrentie van commerciële organisaties en beperktere vervoersmogelijkheden (met name trein en vliegtuigen). Dit maakt het duurder om zorgpelgrims mee te kunnen nemen, met name naar Lourdes.
- Het referentschap brengt waar mogelijk het belang van pelgrimeren onder de aandacht.
- Op 27 september 2020 was de referent de celebrant van een eucharistieviering te Vinkeveen die in het teken stond van Lourdes en die rechtstreeks op de nationale televisie werd uitgezonden. Het was de bedoeling dat deze eucharistie gevierd zou worden aan de Grot van Lourdes zelf en – voor het eerst in de geschiedenis – live op televisie te volgen zou zijn. De pandemie van het coronavirus maakte dit echter onmogelijk. Op 12 september 2022 was Mgr. Woorts hoofdcelebrant tijdens een eucharistieviering in de Grot van Lourdes, waaraan ook Mgr. Smeets deelnam. De viering was t.g.v. het 100-jarig bestaan van de Limburgse Bedevaarten, thans Huis voor de Pelgrim. Deze kon wel live worden uitgezonden.
- De negatieve gevolgen van het coronavirus waren groot voor de bedevaarten en daarmee voor de bedevaartorganisaties. De samenwerking die reeds op gang was gekomen tussen bovengenoemde bedevaartorganisaties is hierdoor nog meer noodzakelijk geworden om het pelgrimeren vanuit ons land in de toekomst mogelijk te blijven maken.
- Er is een landelijk platform bedevaarten opgericht waarin alle bisdommen zijn vertegenwoordigd.

Circus-, Kermis-, en Schipperspastoraat

- Het pastoraat voor de schippers en voor de circus- en kermismensen is landelijk geordend. Hiervoor bestaat een landelijke categoriale parochie. Daarover is een bestuur aangesteld en er is een aalmoezenier die met enkele assistenten en vele vrijwilligers zich inzet voor deze mensen die altijd onderweg zijn.
- De bisschopreferent heeft overleg met het bestuur en bespreekt dan dit specifieke pastoraat: vieringen, rijdende school, kerkschip, enz.
- Vanwege coronamaatregelen gaan kermissen en circusvoorstellingen niet door. Daardoor worden de exploitanten en artiesten getroffen door financiële en sociale problemen. Dat vraagt veel zorg van pastoraat, diaconie en caritas.

3 DE NEDERLANDSE SAMENLEVING

In de periode 2012-2021 is de Nederlandse bevolking toegenomen van 16.779.575 naar 17.590.672 miljoen. De toename door migranten is groter dan door natuurlijke aanwas. De open grenzen in Europa leidden tot migratie uit Oost-Europa. Daarnaast kwamen er vluchtelingen uit met name Syrië, Irak en Eritrea naar Nederland. In 2022 kwamen er vluchtelingen uit Oekraïne naar Nederland die de oorlog in hun land ontvluchtten. Per 25 augustus 2022 zijn er 75.220 vluchtelingen uit Oekraïne ingeschreven bij de BRP. Deze personen verblijven in de gemeentelijke en particuliere opvang, of hebben zelfstandig onderdak gevonden.

De Nederlandse bevolking vergrijst. De leeftijdsopbouw van de bevolking verandert en het aandeel van oudere leeftijdsgroepen wordt groter, waardoor de gemiddelde leeftijd van de bevolking toeneemt. In 2022 was de grijze druk 34 procent: op elke 65-plusser zijn er 3 mensen in de werkzame leeftijd (20 tot 65 jaar). De komende jaren zal dit nog toenemen tot bijna 50 procent, om daarna licht af te nemen, zo is de verwachting in de bevolkingsprognose van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek).

Een onderzoek van het CBS laat zien dat in 2017 49,3% van de bevolking van 15 jaar of ouder aangaf tot een religieuze gemeenschap te behoren. In 2019 was dat 46 procent. De katholieken vormen de grootste groep met 20 procent van de bevolking, gevolgd door de protestanten (15 procent) en de moslims (5 procent). Bijna 6 procent rekent zich tot een overige gezindte. In 2012 behoorde nog 54% tot een religieuze groepering.

Een drastische secularisatie, een sterke individualisering, verzakelijking en een religieus en cultureel pluralisme kenmerken de huidige Nederlandse samenleving.

CORONACRISIS

- Als gevolg van de coronacrisis werden veel mensen geconfronteerd met kwetsbaarheid en eenzaamheid. Velen maakten voor het eerst mee – noodgedwongen - beperkt te worden in vrijheden en mogelijkheden. Zeker ook veel jongeren maakte dit onzeker en stelde fundamentele vragen naar hun toekomst(mogelijkheden).
- Steeds meer mensen zijn onzeker over het behoud van hun baan of bedrijf. Dat is vaker het geval bij mensen met tijdelijke en flexibele dienstverbanden en zelfstandigen. Onder mensen met een flexibel contract zijn relatief veel jongeren, lager-opgeleiden, mensen met een arbeidsbeperking en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond.
- Een aantal studenten en scholieren kampte door coronamaatregelen met studieproblemen.
- Steeds meer mensen zijn genoodzaakt naar een voedselbank te gaan, omdat zij afhankelijk worden van de voedselpakketten die daar verstrekt worden. Deze voedselbanken worden gerund door vrijwilligers, waaronder nogal wat katholieken en met de steun van Parochiele Caritas Instellingen.

SECULARISATIE

- De ontkerkelijking zet door. Christelijke terminologie, symbolen, denkwijzen en uitingen zijn in het openbare leven grotendeels verdwenen. Godsdienst en ethiek moeten meer moeite doen om in de verschillende sectoren van de samenleving gehoor te vinden.
- Er is een sterke tendens om godsdienst te zien als een zaak van louter het privédomein.
- Sinds 2017 zagen de christendemocraten hun zetelaantal in het parlement dalen van 19 in 2017 naar 15 in 2021.

Het aantal zetels van de christelijke partijen (de christendemocratische partij en twee orthodox-protestantse partijen) in het parlement daalde van 27 in 2017 naar 23 in 2021 op een totaal zetelaantal van 150. Tot 1967 hadden de christelijke partijen echter meer dan de helft van de zetels in het parlement.

- In de afgelopen halve eeuw nam de kerkparticipatie door katholieken op veel terreinen af. Mensen die nog enige kerkelijke binding hebben, zijn geneigd zich alleen op bepaalde momenten van hun leven tot de Kerk te wenden bijvoorbeeld voor een doopsel, een vormsel, een eerste communie, een uitvaart of als zij een kerkelijk huwelijk willen sluiten.
- De kerngemeenschappen, zoals het huwelijk, het gezin, de familie en de parochie, komen in toenemende mate onder druk te staan. Zelfgekozen vormen van relatie in de vorm van ongehuwd samenwonen of LAT-relaties vindt men, ook veel katholieken, vaak aantrekkelijker dan het huwelijk.

INDIVIDUALISERING

- Als gevolg van de individualisering zoeken weinig jongeren die nog geïnteresseerd zijn in zingeving, religie en spiritualiteit, de beleving daarvan in collectieve of geïnstitutionaliseerde verbanden.
- Er is een tamelijk hoge acceptatie van echtscheiding, het zogenaamde huwelijk tussen mensen van gelijk geslacht, IVF, geslachtsverandering, euthanasie en abortus provocatus.

VERZAKELIJKING

- De maatschappij is sterk geëconomiseerd, gecommercialiseerd en gejuridiseerd, hetgeen op vele levensterreinen de intermenselijke contacten verzakelijkt en daardoor verschraald. Hierdoor kan de solidariteit onder druk komen te staan tussen mensen onderling en ook tussen generaties.
- Een negatieve ontwikkeling is de toegenomen eenzaamheid. Bij 75-plussers –Nederland telde in 2021 1,5 miljoen 75-plussers- verdubbelde het gevoel van eenzaamheid. Ook bij veel jongeren is sprake van eenzaamheid in hun leven.
- Verzakelijking daagt de Kerk uit de waarden van het evangelie met woord en daad en de sociale leer van de Kerk te verkondigen.

PLURALISME

- Het toenemende pluralisme heeft naast het individualisme een eroderende invloed op de sociale cohesie.
- Naast het religieus en etnisch-cultureel pluralisme brengt ook de tendens tot expressie van individuele eigenheid vele uiteenlopende leefstijlen met zich mee.
- Pluralisme gedijt in een sfeer van tolerantie. Toch zijn juist de laatste jaren, vooral in de politiek, de grenzen van tolerantie en gastvrijheid meerdere keren aan de orde gesteld, mede vanwege het gevoel dat het openbare leven onveiliger geworden is.
- Omgangsvormen in de samenleving worden ruwer en harder. Er is bijvoorbeeld veel geweld tegen hulpverleners.
- Op tal van terreinen wordt het maatschappelijke debat in toenemende mate gekenmerkt door 'hypes' en op hoog oplopende emoties. Zo zijn er groepen in de samenleving die zich verzetten tegen maatregelen in het kader van corona.

4 AANKNOPINGSPUNTEN EN AANDACHTSVELDEN

De Nederlandse Rooms-Katholieke geloofsgemeenschap staat voor de belangrijke taak en uitdaging de communio van mensen en hun onderlinge verbondenheid rond Christus te stimuleren door: missionering, geloofsverdieping, solidariteit en vitalisering van de geloofsgemeenschappen.

MISSIONERING

- Door het bevorderen van roepingen tot het priesterschap, het diaconaat en het religieuze leven, alsook die van christelijke huwelijken en gezinnen waardoor het geloof ook in de toekomst enthousiast kan worden verkondigd en in praktijk gebracht en de versterking van onze missionaire inspanningen, kan onze gemeenschap een geestelijk thuis zijn en blijven voor de vele zoekenden in de huidige en toekomstige samenleving.
- Het kerkelijk leven ontvangt impulsen van nieuwe kerkelijke bewegingen, zoals de Gemeenschap Emmanuel, Focolarebeweging, Geloof en Licht, Communione e Liberazione, Gemeenschap Chemin Neuf, Katholieke Charismatische Vernieuwing, Neocatechumenale Weg, Sant' Egidio en van de prelatuur Opus Dei.
- Fusies van parochies zijn onontkoombaar vanwege financiële en personele redenen. Door de fusies van niet meer levensvatbare parochies met elkaar of met parochies die nog wel levensvatbaar zijn, kunnen nieuwe grotere parochies ontstaan met mogelijk de vitaliteit die nodig is om missionair te zijn.
- Voor jongeren worden in de bisdommen bijeenkomsten georganiseerd die enerzijds de onderlinge ontmoeting bevorderen en anderszijds geloofsverdiepend willen zijn. Tevens worden met hen bedevaarten ondernomen of deelname aan de WJD.
- Jonge echtparen proberen we te bereiken door meer aandacht voor gezins- en familiepastoraat.

VERDIEPING

- Er is veel belangstelling voor de spiritualiteit, de stilte en de bezinning die kloosters en abdijen bieden. Een brede laag mensen zoekt naar zingeving. Deze zoekers kunnen bereikt worden met catechetische en meditatieve bijeenkomsten, in het kerkgebouw of daarbuiten, om hen een geestelijk thuis te geven.
- Er is in de laatste jaren meer vraag naar inhoudelijke verdieping. In toenemende mate komen gelovigen in kleine groepen samen voor bezinning op de Heilige Schrift, gebed of aanbidding van het Allerheiligste.
- De facto zijn vele gedoopte rooms-katholieken eigenlijk te beschouwen als gedoopten die onbekend zijn met het geloof. Spirituele en catechetische vorming van de gelovigen is essentieel voor de Nederlandse Rooms-Katholieke geloofsgemeenschap in de komende jaren. Een speciaal aandachtspunt daarin is de bewustwording, bevordering en versterking van het biddende en ontvangende karakter van de christelijke manier van leven. We moeten steeds weer leren vertrouwen op God en niet op het eigen kunnen.
- Belangrijk is om volksvroomheid in de vorm van Mariaverering, processies en bedevaarten te koesteren en te verdiepen als een belangrijke voedingsbron voor het geloof.
- De geloofscrisis, die onder de kerkcrisis ligt, moet onder ogen worden gezien en aangepakt worden. De geloofsverkondiging en catechese moeten Christus ter sprake brengen. Meer dan normen, waarden en deugden is het christelijk geloof allereerst de ontmoeting met een gebeurtenis, met de persoon van Christus (cf. paus Benedictus XVI, 'Deus Caritas Est' n. 1; paus Franciscus, 'Evangelii Gaudium' n. 7).

SOLIDARITEIT

- De bisschoppen willen hun betrokkenheid tonen bij belangrijke vragen in het publieke domein, zoals vrede en veiligheid, mensenrechten en ecologie.
- De wereld van vandaag lijdt onder de coronapandemie. Als Kerk zijn we bijzonder betrokken bij degenen die getroffen worden door de coronacrisis.
    - "Alleen samen kunnen we deze gekwetste wereld genezen. We kunnen uiteindelijk alleen sterker uit deze crisis komen door het bouwen van een cultuur van zorg, verantwoordelijkheid, harmonie en van naar elkaar luisteren", zegt paus Franciscus in zijn nieuwe encycliek 'Fratelli Tutti' (Assisi, 3 oktober 2020).
- Het is fundamenteel om solidair te zijn. Solidariteit is veel meer dan af en toe elkaar helpen, leert paus Franciscus. Solidariteit wil zeggen dat je samen denkt en handelt als gemeenschap.
- Als Kerk willen we dienstbaar zijn: zorg voor armen, vluchtelingen, werken voor gerechtigheid. Veel katholieken geven gehoor zich in te zetten voor vluchtelingen en migranten. Op 15 november 2016 boden de bisschoppen paus Franciscus een overzicht van best pratices voor de opvang van migranten, 'Herbergzaam Nederland,' aan van de inzet van katholieken ten behoeve van vluchtelingen en migranten. Een update van de best practices van ontmoetingen met vluchtelingen en migranten in parochies werd begin 2019 naar de Migrants & Refugees Section Integral Human Development gestuurd. Op zondag 6 maart 2022 werd er in de Nederlandse parochies gecollecteerd voor hulp aan Oekraïne. Op 18 maart 2022 brachten de bisschoppen een brief uit met als titel 'vluchtelingen mogen een beroep op ons doen'. In de brief spreken ze hun waardering uit voor de inzet die katholieke geloofsgemeenschappen tonen voor de opvang van oorlogsvluchtelingen uit Oekraine en uit andere landen. Enkele bisschoppen bezochten Grieks-orthodoxe gemeenschappen in Nederland. Op 14 september 2022 was er een dag van gebed voor de vluchtelingen.
- Enkele bisschoppen bezochten grieks-orthodoxe gemeenschappen in Nederland
- We willen hulp geven, nabijheid, solidariteit en vormen van gemeenschap aanreiken ook bij nieuwe vormen van armoede: zinloosheid, verslaving, eenzaamheid, marginalisering en discriminatie.

VITALISERING

- Parochievernieuwing heeft niet als doel het in stand houden van bestaande structuren, maar mensen tot Christus te brengen.
- In elke mens leeft diep het verlangen naar het goddelijke. Door onze relatie als Kerk met de levende God, hebben we krachtens de zending van de Heer aan de samenleving de rijkdom van het Evangelie te bieden. De Kerk moet met mensen meegaan bij hun zoeken naar transcendentie en om het religieus verlangen van mensen te verbinden met Christus.
- Het gevoel voor de waarden van het Evangelie en voor het geloof in God onder de Nederlandse katholieken is niet verdwenen. Onder een aantal jongeren neemt de openheid toe voor geestelijk leven en bovennatuurlijke werkelijkheden.
- De herstructurering van parochies, zoals die in diverse bisdommen heeft plaatsgevonden of nog steeds plaatsvindt, biedt kansen tot het leggen van nieuwe contacten, het creëren van nieuwe draagkracht en het ontwikkelen van nieuwe initiatieven en een nieuwe vitaliteit vanuit hoop en visie. Fusies en herstructurering leidden doorgaans niet tot grotere deelname aan sacramenten.
- Parochies blijven dankbaar steunen op de inzet van vele vrijwilligers *(zie tabel 3.3)*. 61% van de regelmatige kerkgangers was actief in verenigingen, volgens een onderzoek van het CBS uit 2019. 58%procent deed vrijwilligerswerk, het hoogste percentage van alle

religieuze en niet-religieuze groepen. Een punt van zorg is de vergrijzing van het vrijwilligerskader in de Kerk.
- Parochies worden opgeroepen uitnodigend, gastvrij en toegankelijk te zijn om kansen te bieden voor groei in geloof en verbondenheid met elkaar.
- Afstemming van de organisatie van het kerkelijk leven is nodig met het oog op de participatie van de gelovigen en in het licht van de beschikbare krachten en middelen.

BESLUIT

Het Ad Limina-bezoek drukt de verbondenheid uit tussen de Nederlandse Bisschoppenconferentie en de katholieke gemeenschap van Nederland als geheel met de opvolger van de apostel Petrus, de bisschop van Rome. De verbondenheid met de paus te Rome is de eeuwen door een grote bron van kracht, inspiratie en zegen geweest, zeker ook in moeilijke perioden. Deze verbondenheid is essentieel tot versterking van ons gemeenschappelijk gebed en om te volharden in de liefde voor Christus en de verkondiging van Zijn Evangelie, in woord en daad.

Vóór ons ligt een toekomst waarin mensen uitdrukkelijk vanuit een bewuste keuze en overgave rooms-katholiek willen zijn. Daarin ligt de opdracht besloten dat zij een duidelijk gebedsleven hebben en grote waarde hechten aan hun persoonlijke band met Christus. De vreugde die dat geeft is de bron van vrede in hun hart en leven, ongeacht omstandigheden. Wij hebben het vertrouwen dat zij het zuurdeeg van het Rijk Gods kunnen zijn, zoals Jezus het bedoeld heeft.

In Christus is de Kerk teken en instrument van de verbondenheid met God. Wij leven in de kracht van Gods Geest die ons uitdaagt mensen uit te nodigen en Gods nabijheid te laten zien en te beleven. De Kerk is van Christus. In deze geest zegt de apostel Paulus *"Ik heb geplant, Apollos heeft begoten, maar God gaf de groei"(vgl. 1. Kor. 3,6)*.

Utrecht, september 2022

Bijlage 1 Samenstelling Bisschoppenconferentie

BISDOM	ORDINARIS	HULPBISCHOP(PEN)
Aartsbisdom Utrecht	Z.Em. Dr. W.J. Eijk	Z.H.E. Mr. drs. Th.C.M. Hoogenboom Z.H.E. Drs. H.W. Woorts
Bisdom Breda	Z.H.E. Dr. J.W.M. Liesen (vicevoorzitter Bisschoppenconferentie en Permanente Raad)	
Bisdom Groningen-Leeuwarden	Z.H.E. Dr.C.F.M. van den Hout	
Bisdom Haarlem-Amsterdam	Z.H.E. Dr. J.W.M. Hendriks	Z.H.E. J.G.M. van Burgsteden sss. (emeritus)
Bisdom 's-Hertogenbosch	Z.H.E. Dr. G.J.N.de Korte (lid Permanente Raad)	Z.H.E. Drs. R.G.L.M. Mutsaerts
Bisdom Roermond	Z.H.E. Drs. H.M.G. Smeets	Z.H.E. Dr. E.J. de Jong (administrator militair ordinariaat)
Bisdom Rotterdam	Z.H.E. Dr. J.H.J. van den Hende (voorzitter Bisschoppenconferentie en Permanente Raad)	

Bijlage 2 De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland in cijfers

2.1 Aantal Rooms-katholieken

Tabel 2.1 Ontwikkeling van het aantal rooms-katholieken 2012-2021

In Nederland woonden eind 2021 bijna 3,7 miljoen rooms-katholieken, zij vormden ruim een vijfde (20,8%) van de bevolking.

JAAR	INWONERS NEDERLAND	AANTAL ROOMS-KATHOLIEKEN	% ROOMS-KATHOLIEKEN
2012	16.779.575	4.044.000	24,1
2021	17.590.672	3.667.000	20,8

Onder rooms-katholieken wordt in deze kerncijfers verstaan het aantal geregistreerden bij het R.-K. Bureau voor de Ledenadministratie. In de jaren tussen 2017 en 2020 schommelde het aantal katholieken tussen de 3,7 en 3,8 miljoen; dit had vermoedelijk eerder te maken met de overgang naar het nieuwe administratieve systeem Docbase dan met feitelijke ontwikkelingen.

2.2 Kerkgang

Tabel 2.2 Ontwikkeling van het aantal kerkgangers 2012-2021

JAAR	AANTAL KERKGANGERS	% VAN ALLE ROOMS-KATHOLIEKEN
2012	226.100	5,6
2019 (maart/april; pré corona)	153.800	4,1
2021 (oktober)	89.800	2,4
2022 (mei)	98.600	2,7

De coronatijd had vanzelfsprekend een enorme impact op het kerkbezoek, zeker in grote delen van 2020 toen vieringen überhaupt niet mochten worden gehouden en er daarom ook geen kerkbezoektelling is geweest. In oktober van 2021 vonden er alsnog tellingen plaats. Er waren op dat moment geen algemene overheidsrestricties ten aanzien van het kerkbezoek. Toch had de coronatijd nog steeds impact:

- op het aanbod aan vieringen en diensten door parochies (bijvoorbeeld omdat nog niet het volledige aanbod was hersteld of omdat de 1,5 meter afstand nog steeds werd gehanteerd wat zorgde voor verminderde capaciteit) en op de kerkgangers (die deels nog niet kwamen in verband met gezondheidsrisico's).

In november 2021 liep het aantal besmettingen weer op, waarna de Nederlandse overheid eerst een gedeeltelijke lockdown instelde en in december 2021 een volledige lockdown.
In het voorjaar van 2022 waren er geen overheidsrestricties en bezochten ongeveer 99.000 katholieken in het weekend een kerkelijke viering of dienst. Dit zijn bijna 9.000 kerkgangers meer (+10%) dan de vorige telling in het najaar van 2021. Echter, in vergelijking met de laatste telling voor het begin van de coronatijd is de daling groot: tussen het voorjaar van 2019 en dat van 2022, oftewel een periode van drie jaar, daalde het aantal kerkgangers met een derde (-36%). Dit is een snellere daling dan de jaren daarvoor toen de jaarlijkse daling gemiddeld 6% bedroeg. De kerkgangers vormden in 2022 2,7% van alle katholieken, voor het begin van de coronatijd was dit nog ruim 4%.

2.3 Doopsels

Tabel 2.3 Ontwikkeling van het aantal doopsels 2012-2021

JAAR	AANTAL DOOPSELS van 0-17 JAAR
2012	19.680
2019	9.130
2020	5.170
2021	6.310

2.4 Eerste communies en vormsels

Tabel 2.4 Ontwikkeling van het aantal eerste communies en vormsels 2012-2021

JAAR	AANTAL EERSTE COMMU-NIES	AANTAL VORMSELS
2012	27.460	18.900
2019	13.510	7.860
2020	6.040	3.810
2021	9.500	5.800

2.5 Toetredingen en uitschrijvingen

In 2021 zijn er 385 personen tot de Rooms-Katholieke Kerk toegetreden. Aan 255 van hen is het doopsel toegediend, de overige toegetredenen waren eerder al gedoopt.

Tabel 2.5.1 Ontwikkeling van het aantal toetredingen en doopsels van volwassenen 2012-2019

JAAR	TOETREDINGEN	VOLWASSENENDOOPSELS
2012	530	380
2019	450	330
2020	275	175
2021	385	255

Tabel 2.5.2 Uitschrijvingen uit de Rooms-Katholieke Kerk 2006-2021

De Rooms-Katholieke Kerk biedt een 'modelformulier verzoek tot kerkverlating' aan, waarmee men zich kan laten uitschrijven.

JAAR	UITSCHRIJVINGEN*
2006	17.643
2007	16.838
2008	15.799
2009	18.822
2010	23.246
2011	20.242
2012	15.766
2013	14.594
2014	11.512
2015	12.098

2016	10.694
2017	8.708
2018	6.250
2019	10.792
2020	8.965
2021	10.867

** Uitschrijvingen sinds de start van het RK Ledenbureau in 2006.*

2.6 Kerkelijke huwelijken

Tabel 2.6 Ontwikkeling van het aantal r.-k. huwelijken 2012-2021

JAAR	RK KERKELIJKE HUWELIJKEN
2012	2.915
2019	1.105
2020	395
2021	660

2.7 Kerkelijke uitvaarten

Tabel 2.7 Ontwikkeling van het aantal kerkelijke uitvaarten 2012-2021

JAAR	RK KERKELIJKE UITVAARTEN
2012	26.260
2019	17.580
2020	16.720
2021	14.850

2.8 Financiën

Nederland kent geen systeem van *Kirchensteuer* (waarin de overheid kerkafdrachten inzamelt en doorgeeft aan de Kerk) of een systeem van subsidiëring van kerkgebouwen, kerkelijke activiteiten of kerkelijke bedienaren van overheidswege.
De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland is afhankelijk van vrijwillige bijdragen van de gelovigen.
De belangrijkste bron van inkomsten is de actie Kerkbalans. De opbrengst hiervan toont een daling van ongeveer 2% op jaarbasis. De parochies doen een jaarlijkse afdracht van hun inkomsten aan de bisdommen. Omdat de inkomsten van de parochies dalen, nemen de inkomsten van de bisdommen navenant af.

De geldmiddelen van de bisschoppenconferentie bestaan uit bijdragen van de bisdommen volgens een verdeelsleutel, bijdragen en subsidies; giften, erfstellingen en legaten; andere baten.

Bijlage 3 Aantallen priesters, (on)bezoldigde diakens, pastorale werkers en vrijwilligers

Het totale aantal pastorale beroepskrachten is sinds 2012 gedaald met 30%.
De daling was het sterkst bij de pastorale werkers (- 48%) als gevolg van een verminderd aantal kandidaten en minder werkplekken in de parochies vanwege de afname van de beschikbare financiële middelen.
De daling van het aantal priesters sinds 2012 bedraagt 19%. Het aantal bezoldigde diakens is verminderd met 32% en het aantal onbezoldigde diakens met 8%.

In de bisdommen

Tabel 3.1 Aantal priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers werkzaam in de bisdommen 2012-2021

Jaar	Seculiere Priesters	Reguliere Priesters	Priesters Totaal	Bezoldigde Diakens	Onbezoldigde Diakens	Pastoraal Werk(st)ers	Totaal
2012	559	184	743	119	115	595	1.572
2021	467	137	604	81	106	310	1.101

In de parochies

Van alle pastorale beroepskrachten zette eind 2021 ongeveer twee derde (67%) zich in ten behoeve van het parochiepastoraat.
Van de priesters en de bezoldigde diakens was ruim driekwart (beide groepen 77%) werkzaam in het parochiepastoraat.
Van de pastoraal werkers was ruim twee vijfde (42%) werkzaam in het parochiepastoraat, een iets groter deel (54%) was werkzaam in het categoriaal pastoraat in ziekenhuizen, gevangenissen en de krijgsmacht.

Tabel 3.2 Ontwikkeling aantal priesters, diakens en pastoraal werkers in het parochiepastoraat 2012-2021

Jaar	Seculiere priesters	Reguliere priesters	Priesters Totaal	Bezoldigde Diakens	Onbezoldigde Diakens	Pastoraal Werk(st)ers	Totaal
2012	439	128	567	77	102	282	1.028
2021	355	109	464	62	87	129	742

In 2021 vormden de priesters bijna twee derde (63%) van alle pastorale beroepskrachten werkzaam in de parochies, de pastoraal werkers 17%, de bezoldigde diakens 8% en de onbezoldigde diakens 12%. Deze verdeling beschrijft het landelijke beeld; per bisdom wijkt ze sterk af.

Tabel 3.3 Ontwikkeling van het aantal vrijwilligers 2012-2021

JAAR	AANTAL VRIJWILLIGERS Incl.koorleden	% VAN ALLE KATHOLIEKEN
2012	222.700	5,5
2019	167.300	4,4
2020	150.700	4,1
2021	143.300	3,9

Aantal kerkgebouwen en parochies
Door kerksluitingen en samenvoegingen van parochies nam het aantal kerkgebouwen en parochies af.

Tabel 3.4 Ontwikkeling aantal kerkgebouwen en parochies 2012-2021

JAAR	AANTALKERKGEBOUWEN	AANTAL PAROCHIES
2012	1.593	948
2021	1.303	641

Kerkgebouwen zijn gebouwen die niet aan de eredienst zijn onttrokken (inclusief kerkgebouwen waar geen vieringen of diensten meer worden gehouden maar die nog niet aan de eredienst zijn onttrokken), en in (gedeeld) eigendom zijn van de parochie of worden gehuurd voor structureel gebruik voor de eredienst. Volgens deze definitie vallen losstaande kapellen, kapellen of kerkruimten in kloosters en kapellen in verzorgingshuizen, ziekenhuizen of gevangenissen dus niet onder kerkgebouwen.

Aantal priester- en laïcale religieuzen woonachtig in Nederland

Tabel 3.5 Aantal priester- en laïcale religieuzen woonachtig in Nederland 2012-2022

JAAR	AANTAL VROUWELIJKE RELIGIEUZEN	AANTAL BROEDERS FRATERS	AANTAL PRIESTER RELIGIEUZEN
2012	4.112	628	1.161
2022	1.765	165	861*

* Aantal priesters en monniken

Aantal studenten

Tabel 3.6 Aantal priester- en theologiestudenten

Jaar	priesterstudenten	theologiestudenten WO
2013	67 [1]	150
2022	55 [2]	145

[1] inclusief 16 priesterstudenten van de Neocatechumenale weg
[2] Inclusief 19 priesterstudenten van de Neocatechumenale weg

Bijlage 4 Godsdiensten in Nederland

Tabel 4 Aantallen 2012-2021

Jaar Per 31-12	Rooms-Katholieke Kerk	Protestantse Kerk Nederland	Joden	Moslims	Hindoes	Boeddhisten
2012	4.044.000	2.085.843	52.000	825.000	140.000	170.000
2021	3.667.000	1.443.684	50.000	870.000	145.000	165.000

De gegevens werden verkregen via:

- KASKI Kerncijfers Rooms-Katholieke Kerk in Nederland 2021, Rapport nr. 667, augustus 2022, Nijmegen.
- Leden Registratie PKN
- Tilburg University
- SILA
- IPAL
- CBS